

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังชายในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังชายในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) เสนอแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังชายในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) จากกลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังชายในคดียาเสพติดที่กระทำผิดซ้ำตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป จำนวน 30 คน ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์สาระประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ จึงขอสรุปผลการศึกษาวิจัยในประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังชายที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด ร้อยละ 46.67 มีอายุระหว่าง 26-33 ปี ร้อยละ 50 มีอายุขณะกระทำผิดครั้งแรก ระหว่าง 18-25 ปี ร้อยละ 20 มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอวังน้อยและร้อยละ 16.67 มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอบางปะอิน มากในระดับใกล้เคียงกัน ร้อยละ 36.67 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และร้อยละ 30 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) ในระดับใกล้เคียงกัน ร้อยละ 83.33 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 46.67 มีสถานภาพสมรสหรือแต่งงาน ร้อยละ 43.33 บิดาหรือมารดาเสียชีวิต ร้อยละ 40 มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด และร้อยละ 50 มีการกระทำผิดซ้ำในคดีจำหน่าย จำนวน 2 ครั้ง มากที่สุด

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังชายเรียงลำดับจากมากสุดไปหาน้อย ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ส่วนใหญ่มีที่พักอาศัยในแหล่งชุมชนแออัดอยู่ใกล้กับโรงงานนิคมอุตสาหกรรม มีบางส่วนจะพักอาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งสถานบันเทิง มีตลาดร้านค้า และแหล่งชนบท เพื่อนบ้านมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นส่วนใหญ่ มีสมาชิกในครอบครัวเคยต้องโทษในคดียาเสพติด มีเพื่อนชักชวนให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การคบหาเพื่อนในเรือนจำส่วนใหญ่เป็นคดียาเสพติด ขอมรับว่ามีการสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายนำไปสู่การ

กระทำผิดซ้ำอีกภายหลังพ้นโทษ การอยู่ในเรือนจำต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของเรือนจำ ผลกระทบจากการถูกจำคุก ทำให้ครอบครัวขาดรายได้ ลูกเมียลำบาก ครอบครัวแตกแยก

1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องเงินและทรัพย์สินมาใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ทำงานรับจ้างทั่วไป มีรายได้ไม่แน่นอนและรายได้น้อยไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ฐานะการดำเนินชีวิตค่อนข้างขัดสน ต้องการรายได้มาจุนเจือครอบครัว นำไปใช้หนี้สิน และรักษาพยาบาลคนในครอบครัว ตกงานไม่มีงานทำ ทำให้ผู้ต้องขังต้องไปเกี่ยวข้องกับกระทำผิดซ้ำในคดีอาชญากรรม เนื่องจากการขายยาเสพติดมีค่าตอบแทนสูง รายได้ดี ไม่ต้องลงทุน มีผู้ต้องขังบางส่วนมีพอกินพอใช้อยู่แล้ว แต่ก็กระทำความผิดเพราะความเคยชิน อยากได้ อยากมีเงินทอง มีความโลภ เห็นคนในสังคมแถวบ้านเขาทำกัน และเห็นว่า การขายยาเสพติดเป็นการหาเงินง่ายและรวดเร็ว

1.3 ปัจจัยด้านกฎหมาย พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่รู้ว่าผิดกฎหมายเมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่รู้ว่ามิโทษหนักอย่างไร แต่ต้องการเงินมาใช้จ่าย มีบางส่วนให้ข้อมูลว่าการลงโทษไม่รุนแรง คิดคุกไม่นานก็ได้รับการปล่อยตัว ได้รับการลดโทษ คิดว่าทำความผิดแล้วคุ้มกับความเสียหายเพราะได้รับผลประโยชน์ค่าตอบแทนมากกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ไม่เคร่งครัดมีการทุจริตประพฤติมิชอบ เรียกรับเงินและผลประโยชน์จากผู้กระทำผิดเพื่อแลกเปลี่ยนกับการไม่ถูกดำเนินคดี ทำให้ไม่เข็ดหลาบและเกรงกลัวกฎหมาย

1.4 ปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า ลักษณะครอบครัวของผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีสมาชิกอยู่ด้วยกันหลายคน ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ลักษณะบ้านเป็นบ้านเดี่ยว มีขอบเขตเป็นสัดส่วน มีความสัมพันธ์รักใคร่กันดี มีผู้ต้องขังบางส่วนครอบครัวมีปัญหาไม่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน แม่รักลูกไม่เท่ากัน เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ไม่ยอมหันหน้าปรึกษากัน แก้ปัญหาโดยการหนีออกจากบ้าน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดซ้ำ

2. แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในคดีอาชญากรรม

2.1 ด้านสภาพแวดล้อม ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลความคิดเห็นว่า ให้ผู้นำชุมชนจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด มีสถานที่ออกกำลังกาย มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด ให้หลีกเลี่ยงจากการคบเพื่อนที่ไม่ดี ผู้นำชุมชนต้องคอยสอดส่องดูแลอย่างจริงจัง จัดให้มีสายตรวจอาสาคอยตรวจตราพื้นที่เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ป้องกันไม่ให้มีการขายยาเสพติด และ ไม่มีการมั่วสุมเสพยาเสพติด

2.2 ด้านเศรษฐกิจ ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ให้รัฐจัดหาแหล่งงานที่มีรายได้มั่นคงแน่นอน บริษัทโรงงานเอกชนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เข้าทำงานได้ตามปกติ เหมือนกับบุคคลทั่วไป เรือนจำควรฝึกอาชีพเกี่ยวกับช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่าง

ก่อสร้าง ช่างปูน ที่เป็นงานของผู้ชายที่ใช้ความสามารถ เมื่อพ้นโทษออกไปจะได้หางานง่ายขึ้น ทำให้มีรายได้มาไว้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ จัดให้มีเงินทุนให้กู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพส่วนตัว จัดหาสถานที่ตลาดรองรับสินค้า และให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2.3 ด้านกฎหมาย ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นว่า ควรเพิ่มความรุนแรงของโทษให้หนักขึ้นเพื่อให้เข็ดหลาบ ตามจำนวนที่กระทำผิดซ้ำและมีปริมาณยาเสพติดที่เพิ่มมากขึ้น ให้ศาลพิจารณาลงโทษให้เต็มที่ ควรประชาสัมพันธ์ให้รู้ถึงการลงโทษว่ามีความหนักเบาอย่างไร มีกฎหมายเพิ่มโทษผู้กระทำผิดซ้ำอย่างไร โดยเผยแพร่ทางโทรทัศน์ ให้เจ้าหน้าที่ที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและเป็นธรรม ไม่เรียกรับเงินจากผู้กระทำผิด มันตรวจตราสอดส่องดูแล และให้ปราบปรามเจ้าหน้าที่ที่ทุจริตประพฤติมิชอบ

2.4 ด้านครอบครัว ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครอบครัวต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีความรักความอบอุ่น รักใคร่กลมเกลียวกัน แม่ต้องให้ความรักแก่ลูกเท่า ๆ กัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เมื่อมีปัญหาครอบครัวต้องหันหน้าปรึกษากันหาทางแก้ไขปัญหา คอยให้กำลังใจกัน คอยอบรมดูแลห้ามปรามไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ร่วมกันจัดกิจกรรมภายในครอบครัวเพื่อสร้างความผูกพันและให้ลูกหลานใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังชายในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังชายที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดส่วนใหญ่มีอายุ ระหว่าง 26-33 ปี มีอายุในขณะกระทำผิดครั้งแรกระหว่าง 18-25 ปี การศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เห็นได้ว่าการศึกษาที่สูงขึ้นและอายุที่มากขึ้นทำให้การกระทำผิดน้อยลงได้ สถานภาพส่วนใหญ่ผู้ต้องขังจะสมรสหรือแต่งงานแล้ว และบิดามารดาของผู้ต้องขังจะแยกกันอยู่หรือเสียชีวิต ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปและทำงานโรงงานบริษัท ซึ่งจะพบว่าเป็นกลุ่มที่ใช้แรงงาน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มนตรี บุญนาค (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด พบว่า ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ ประกอบอาชีพรับจ้าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทรงวุฒิ ชนะภัย (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางที่พบว่า ผู้ต้องขังจำนวนมากที่สุดมีอายุระหว่าง 25-

29 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน ไม่มีบุตร มีอาชีพรับจ้างทั่วไป สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กรรณิการ์ มณเฑียร (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชาย : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำพิเศษธนบุรี พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ไม่แน่นอน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุวรรณ ใจกลองแก้ว (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา อาชีพรับจ้าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นพรัตน์ หมอกมิด (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุไม่เกิน 32 ปี ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีสถานภาพโสดส่วนใหญ่มีอายุในช่วงเวลากระทำผิดครั้งแรก 18-25 ปี ก่อนถูกจับกุม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปรายวัน ส่วนปัจจัยสถานภาพของผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นโสดนั้นไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยในครั้งนี้ที่ พบว่า สถานภาพส่วนใหญ่ของผู้ต้องขังมีสถานภาพสมรสหรือแต่งงานแล้ว ซึ่งข้อแตกต่างนี้อาจเนื่องมาจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอายุอยู่ในช่วงวัยของการมีครอบครัว จึงมีโอกาที่จะแต่งงานหรือสมรสมากกว่า และเป็นช่วงอายุที่อยู่ในระหว่างการสร้างรากฐานของครอบครัว ต้องการให้ครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีทัดเทียมกับคนในสังคม มีความต้องการเงินและสิ่งของอุปโภคบริโภคอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ครอบครัว และเห็นได้ว่าช่วงอายุในการกระทำผิดครั้งแรกที่มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี เป็นช่วงของวัยหนุ่มที่มีความกึกก้อง เป็นวัยอยากรู้ อยากทดลอง ชอบเที่ยวเตร่คบหาเพื่อนฝูงเพื่อความสนุก ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยตามกระแสนิยม ไม่มีเงินเหลือเก็บ และไม่ค่อยมีการยับยั้งชั่งใจ จึงทำให้มีการกระทำความผิดและก่ออาชญากรรมได้ง่าย ดังนั้นแสดงว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพรับจ้าง มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด

2.1 ด้านสภาพแวดล้อม จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สภาพแวดล้อมที่พักอาศัยส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอวังน้อยและอำเภอบางปะอิน ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนแออัด ใกล้บริเวณเขตโรงงานนิคมอุตสาหกรรม มีสถานบันเทิง มีตลาดการค้าขาย เป็นแหล่งที่มีการค้าขายยาเสพติด และเป็นแหล่งมั่วสุมเสพยาเสพติด ผู้ต้องขังมีความใกล้ชิดและเข้าไปคลุกคลีกับ ยาเสพติดได้ง่าย มีเครือข่ายทั้งผู้ค้าและผู้เสพ จะมีเพื่อนหรือคนที่รู้จักชักชวนให้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และมีการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้ต้องขังที่กระทำผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด ในขณะที่อยู่ในเรือนจำและภายหลังพ้นโทษ ทำให้มีเครือข่ายการค้ายาเสพติดเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ต้องขังเห็นว่าการ

กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นสิ่งที่คุ้นเคยและเกิดการเรียนรู้ในพฤติกรรมที่ผิด คิดว่าสิ่งที่คนอื่นทำเป็นสิ่งที่ถูกต้องเกิดความเคยชินและยอมรับได้ว่า ใคร ๆ เขาก็ทำกัน ไม่เห็นเป็นไร สอดคล้องกับแนวคิดของ ชอว์ & แมคเคย์ (Shaw & McKay) (สมบุญ มาศประมุข, 2549, หน้า 15) ที่ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของอัตราเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในเขตสภาพแวดล้อมในเมืองชิคาโกกับสถิติคดีอาญา สรุปได้ว่า มีอัตราการกระทำความผิดแตกต่างกันออกไป โดยการกระทำผิดของเด็กจะมีจำนวนมากในท้องที่ที่เป็นย่านสลัมและย่านธุรกิจ ใกล้กับเขตใจกลางเมือง และอัตราจะลดลงตามระยะห่างจากศูนย์กลางเมือง แต่อัตรายังคงสูงในเขตอุตสาหกรรมและธุรกิจในในกลางย่อย ๆ ของเมือง และอัตราจะลดลงตามระยะห่างจากใจกลางย่อย ๆ นั้นด้วย สอดคล้องกับทฤษฎีการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่าง (Differential Association Theory) แนวคิดของ ซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland) (สมบุญ มาศประมุข, 2549, หน้า 17) ที่พบว่า พฤติกรรมทางอาชญากรรมสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ โดยเกิดจากการเรียนรู้ด้วยการติดต่อคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคล มีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยขบวนการติดต่อสื่อสาร ไม่มีการถ่ายทอดอาชญากรรมทางพันธุกรรม ส่วนพฤติกรรมที่แสดงออกมาในลักษณะการกระทำความผิดนั้น ขึ้นอยู่กับความแตกต่างในช่วงระยะเวลาและความสม่ำเสมอในการติดต่อสัมพันธ์กัน ดังนั้นการที่ผู้ต้องขังไปคบหาสมาคมกับเพื่อนหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่เกี่ยวกับยาเสพติด หรือกลุ่มเครือข่ายของยาเสพติด แล้วรับเอาค่านิยมและพฤติกรรมเหล่านั้นมาถือปฏิบัติ ด้วยการติดต่อ สื่อสารกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการคบหาสมาคมถี่และสม่ำเสมอ มีผลทำให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มนตรี บุญนาค (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในคดีเสพยาบ้า : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังในทัณฑสถาน บำบัดพิเศษกลางผลการวิจัย พบว่า ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดีเสพยาบ้าส่วนใหญ่ มีลักษณะสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มที่ทำให้มีพฤติกรรมในการเสพยาบ้า และสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่เกิดจากการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ สุวรรณ ใจ คล่องแคล่ว (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี พบว่า ลักษณะของแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนแออัด ชอบเที่ยวเตร่ เรียนรู้พฤติกรรมการกระทำผิดจากเพื่อนมากที่สุด สมบุญ มาศประมุข (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางบางขวาง พบว่า อาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งเป็นแหล่งร้านค้า ตลาดนัด หรือแหล่งอุตสาหกรรม ใกล้แหล่งค้ายาเสพติดและเพื่อนชักชวน ทรงวุฒิ ชนะภักย์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษภาคกลาง พบว่า สาเหตุที่กระทำผิดซ้ำหลังพ้นโทษจำคุกไปแล้วของผู้ต้องขังส่วนใหญ่ถูกเพื่อนหรือคนรู้จักชักชวนให้

กระทำผิด ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี และอุนิษา เลิศโตมรสกุล (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด : กรณีศึกษาผู้กระทำผิดร้ายแรงและมีโทษสูง และต้องดูแลเป็นพิเศษ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้กระทำผิดในคดียาเสพติดที่มีโทษร้ายแรงและโทษสูงนั้น ส่วนใหญ่มีลักษณะการคบหาสมาคมกับเพื่อนที่กระทำผิด มีปัจจัยด้านการควบคุมตัวเองมากที่สุด รองลงมาเป็นปัจจัยด้านจำนวนเพื่อนหรือเครือข่ายในการซื้อขายยาเสพติด

2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำรองลงมา จากปัญหาสภาพแวดล้อม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังพบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ทำให้ต้องประกอบอาชีพที่มีค่าตอบแทนน้อยและเป็นงานที่ต้องใช้แรงกายมีความเหนื่อยยาก เช่น งานก่อสร้าง เป็นลูกจ้างในโรงงานบริษัท ทำนา ค้าขายและรับจ้างทั่วไป มีผู้ต้องขังบางส่วนตกงาน ไม่มีงานทำและหางานยาก สังคมไม่เปิดโอกาสให้ทำงานเหมือนบุคคลทั่วไป ฐานะการดำเนินชีวิตจึงค่อนข้างขัดสน มีรายได้ไม่แน่นอนและมีรายได้น้อยไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย สวนทางกับกระแสการบริโภคนิยมของสังคม และบางคนมีภาระหนี้สิน จึงทำให้ผู้ต้องขังมีความต้องการอยากได้ อยากมีเงินทองและมีหน้ามีตาทัดเทียมกับคนในสังคม เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตและครอบครัว เกิดค่านิยมทางเศรษฐกิจที่ผิด นิยมความมั่งคั่ง ความร่ำรวย ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้ต้องขังตัดสินใจกระทำ ความผิด โดยเฉพาะในคดียาเสพติด เพราะเห็นผลค่าตอบแทนสูงและรวดเร็ว บางคนมีเงินพอใช้จ่าย อยู่แล้ว แต่ก็มีความโลภ อยากมีอยากได้เพิ่มอีก ขอมทำความผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง สอดคล้องกับ แนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy Theory) (ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์, 2549, หน้า 15-17) ที่กล่าวไว้ว่า “บุคคลย่อมมีความต้องการไม่สิ้นสุด เมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น” สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุวรรณ ใจกล่องแคล่ว (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการเงินหรือทรัพย์สินเนื่องจากไม่มีรายได้ และว่างงาน มีฐานะทางครอบครัวค่อนข้างยากจน มีภาระหนี้สิน สมบุญ มาศประมุข (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณี เรือนจำกลางบางขวาง พบว่า มีรายได้พอกินพอใช้ไม่มีเงินเก็บ มีรายได้ไม่พอใช้จ่าย ต้องการเงินหรือทรัพย์สิน ยากจน จำเนียร ชุมหโสภาค (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด พบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดและคดีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีสาเหตุการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด ครั้งสุดท้ายเพราะต้องการเงินไม่มีเงินใช้/รายได้ไม่พอใช้จ่าย วีระชัย เหล่าลงอินทร์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

พบว่า สภาพแวดล้อมการดำรงชีวิตนอกเรือนจำที่ผู้ต้องขังทำความผิดติดคุกซ้ำ 3 อันดับแรก คือ เศรษฐกิจของครัวเรือนมีรายได้ต่ำ รายได้ไม่แน่นอนจากการรับจ้างทั่วไปสภาพทางกายภาพของครอบครัว และสิ่งแวดล้อมชุมชนที่อยู่อาศัย ตามลำดับ

ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี และอุนิษา เลิศโตมรสกุล (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด : กรณีศึกษาผู้กระทำผิดร้ายแรงและมีโทษสูง และต้องดูแลเป็นพิเศษ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตนเองประสบปัญหาค่าใช้จ่ายที่ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ การมีหนี้สินจำนวนมาก นุชนาฎ มุกระ (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังมาจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ทั้งด้านครอบครัว สังคม ชุมชน การคบเพื่อน และเศรษฐกิจ คือ เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาต้องประสบกับปัญหาด้านสภาพจิตใจ ความวิตกกังวลกลัวสังคมไม่ให้การยอมรับ การตกงาน ถูกปฏิเสธจากสถานที่ทำงาน ทำให้ขาดรายได้ในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ส่งผลให้กลับไปกระทำผิดซ้ำ

2.3 ปัจจัยด้านมาตรการทางกฎหมาย จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังพบว่า บทลงโทษทางกฎหมายไม่รุนแรง มีการลดโทษ ถูกจำคุกไม่นานก็ได้รับการปล่อยตัว ทำให้ไม่เจ็ดหลายและไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการทำความผิดคุ้มกับความเสียหาย เนื่องจากได้รับผลประโยชน์มากกว่า การบังคับใช้กฎหมายในขั้นตอนการจำคุกและดำเนินคดีเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เคร่งครัดและให้ความเป็นธรรม มีการทุจริตต่อหน้าที่ เรียกรับเงินจากผู้กระทำผิดเป็นค่าตอบแทน ทำให้หลุดรอดจากการถูกดำเนินคดีและไม่ได้รับการลงโทษ ดังนั้นถ้ากฎหมายลงโทษไม่หนักและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่เคร่งครัดมีการทุจริตประพฤติดมิชอบ จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่คิดว่ามีรายได้สูง ได้ผลตอบแทนคุ้มกับความเสียหายทำให้ไม่เกรงกลัวกฎหมาย

2.4 ปัจจัยทางด้านครอบครัว พบว่า ลักษณะครอบครัวของผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีสมาชิกอยู่ด้วยกันหลายคน ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ลักษณะบ้านที่อยู่เป็นบ้านเดี่ยว มีเขตเป็นสัดส่วนเป็นกรรมสิทธิ์ของบิดามารดา มีความสัมพันธ์รักใคร่กันดี ซึ่งไม่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ แต่มีผู้ต้องขังบางส่วนของครอบครัวมีปัญหา ไม่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน แม่รักลูกไม่เท่ากัน เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ เมื่อมีปัญหาจะไม่ยอมปรึกษากับใคร จะแก้ปัญหาโดยการหนีออกจากบ้าน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งผลักดันให้ผู้ต้องขังไปกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มนตรี บุณนาถ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง

วิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในคดีเสพยาบ้า พบว่า ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดี และกรณีการ์ มณเฑียร (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางครอบครัวที่มีอิทธิพลกับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชาย : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำพิเศษธนบุรี ที่พบว่า เมื่อประสบปัญหาผู้ต้องขังไม่เคยขอคำปรึกษา หรือขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น แสดงว่า ความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีปัญหาไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และไม่ยอมหันหน้ามาปรึกษากันเมื่อเกิดปัญหา ไม่คอยช่วยกันแก้ไขปัญหภายในครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด

3. แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด

3.1 ด้านสภาพแวดล้อม ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ให้ผู้นำชุมชนจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด มีการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ถึงพิษภัยและโทษของยาเสพติด คอยสอดส่องดูแลพื้นที่ของตนอย่างจริงจัง มีสายตรวจอาสาคอยดูแลพื้นที่ที่มีการค้ายาเสพติด ไม่ให้มีแหล่งมั่วสุมของยาเสพติด เพื่อให้ชุมชนปลอดภัยจากยาเสพติด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินวัฒน์ เสือป่า (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชานกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ การให้ความรู้กับชุมชน การเผยแพร่ข่าวสารกับชุมชน และการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

3.2 ด้านเศรษฐกิจ ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ภาครัฐควรจัดหาแหล่งงานที่มีรายได้แน่นอนมั่นคงไว้รองรับให้ผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ สังคมบริษัทโรงงานเอกชนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เข้าทำงานได้เหมือนกับบุคคลทั่วไป ควรให้โอกาสผู้ที่มีความตั้งใจจะกลับตนเป็นคนดีอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข เพื่อจะได้มีรายได้ไว้เลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ไม่ควรปิดกั้นโอกาสไม่ให้ทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้พวกเขาเหล่านั้นหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่า “พอเขาเห็นรอยสักเราเขาก็ไม่รับเราเข้าทำงานแล้ว ทำให้เรากลับไปทำผิดซ้ำอีก” สอดคล้องกับทฤษฎีตราบาป (Labeling Theory) (กรมราชทัณฑ์, 2549, หน้า 5-7) ที่มีสาระสำคัญว่า เมื่อผู้กระทำความผิดครั้งแรกและถูกตัดสินให้ได้รับการลงโทษ ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้อุดรตราหน้าไว้แล้วว่าเป็นคนไม่ดี เป็นคน จี๋คุก เมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ สังคมส่วนใหญ่มักจะไม่นิให้เชื่อถือและไม่ไว้วางใจบุคคลเหล่านี้ก็จะหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ผู้ต้องขังชายกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้เรือนจำ ฝึกอาชีพเกี่ยวกับช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ช่างปูน เป็นงานของผู้ชาย ที่เป็นที่ใช้ความสามารถไม่ต้องลงทุน เมื่อพ้นโทษออกไปแล้วสามารถหางานทำได้ง่าย ให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านส่งเสริมอาชีพปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเพื่อจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้

3.3 ด้านกฎหมาย ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ควรเพิ่มความรุนแรงของโทษให้หนักขึ้นเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำและมีปริมาณยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา ไม่ทุจริตประพฤติมิชอบเรียกรับเงินจากผู้กระทำความผิด มันตรวจตราสอดส่องดูแลพื้นที่เพื่อป้องกันปราบปรามยาเสพติด การพิจารณาโทษของศาลควรพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดให้เต็มที่ เพื่อให้เกิดความเช็ดหลาบ และให้ปราบปรามเจ้าหน้าที่ที่ทุจริตประพฤติมิชอบ ดังนั้นการลงโทษด้วยการเพิ่มโทษผู้ที่กระทำผิดซ้ำ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ตามมาตรา 92 (พิชัย นิลทองคำ, 2535, หน้า 608) บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกถ้าและได้กระทำความผิดใดๆ อีกในระหว่างที่จะต้องรับโทษอยู่ก็ดี ภายในเวลาห้าปี นับแต่วันพ้นโทษก็ดี หากศาลจะพิพากษาลงโทษครั้งหลังถึงจำคุก ก็ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้นั้นหนึ่งในสามของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับความผิด” และการลดชั้นจากชั้นกลางเป็นชั้นเลว ตามกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 45 นักโทษเด็ดขาดคนใดที่เข้าใหม่ให้อยู่ในชั้นกลาง จนกว่าจะมีการเลื่อนชั้นหรือลดชั้นเว้นแต่ได้เคยต้องโทษมาแล้วและมาต้องโทษจำคุกในคราวนี้อีกภายใน 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษคราวก่อน กับความผิดทั้ง 2 คราว ไม่ใช่ความผิดฐานลหุโทษหรือประมาท ให้อยู่ในชั้นเลว เป็นกฎหมายการลงโทษที่ช่วยยับยั้งการกระทำผิดซ้ำให้ลดน้อยลง จะเห็นได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่พบว่าผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างทำความผิดซ้ำ จำนวน 2 ครั้งมากที่สุด ร้อยละ 50 และมีจำนวน 3 ครั้งร้อยละ 26.67 จำนวน 4 ครั้ง ร้อยละ 16.67 และจำนวน 5 ครั้ง ร้อยละ 6.66 ได้น้อยลงตามลำดับ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ควรจัดอบรมปลูกสร้างจิตสำนึกให้เจ้าหน้าที่ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม และรักเกียรติยศศักดิ์ศรีของการเป็นข้าราชการที่ดี ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ของตนมาเป็นช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์จากผู้กระทำความผิด หากเจ้าหน้าที่คนใดกระทำความผิดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดต้องลงโทษทางวินัยในสถานหนักและจริงจัง ควรเพิ่มค่าตอบแทน จัดสวัสดิการสร้างขวัญและกำลังใจ และมีเงินรางวัลพิเศษให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้เพียงพอเหมาะสมกับลักษณะงานที่ต้องยากลำบากและเสี่ยงอันตรายจากขบวนการค้ายาเสพติด เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้ไม่เห็นแก่อามิสสินจ้างหรือไปแสวงหาผลประโยชน์จากผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะในกลุ่มเกี่ยวกับยาเสพติด การป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดียาเสพติด ควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพิ่มโทษให้รุนแรงและหนักมากขึ้นกับผู้ที่กระทำผิดซ้ำและมีจำนวนปริมาณยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเช็ดหลาบ และเกรงกลัวกฎหมาย ช่วยตัดวงจรของยาเสพติดและยับยั้งผู้กระทำความผิดไม่ให้ออกมาสร้างความวุ่นวายและความเดือดร้อนให้แก่สังคมภายนอกได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ อรรถ สุวรรณ นุปผา (2518, หน้า 139-141) ที่ได้กล่าวถึง

วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการยับยั้ง เช่น การนำโทษประหารชีวิตมาใช้โดยเชื่อว่าวิธีการประหารเป็นการยับยั้งผู้อื่นมิให้อาเยี่ยงอย่างในการประกอบอาชญากรรม การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม เพื่อไม่ให้มีโอกาสกลับมากระทำผิดซ้ำอีก เพื่อให้เจ็ดหกลาบ ไม่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง

3.4 ด้านครอบครัว ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ครอบครัวต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความรักความอบอุ่น รักใคร่กลมเกลียวกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เมื่อมีปัญหาครอบครัวต้องหันหน้าปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา คอยให้กำลังใจกัน คอยว่ากล่าวตักเตือน ห้ามปรามไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ร่วมกันจัดกิจกรรมภายในครอบครัวเพื่อสร้างความผูกพัน และให้บุตรหลานใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทรงวุฒิ ชนะภักย์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา วิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษภาคกลาง พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่า หลังจากได้รับการปลดปล่อยผู้ต้องขังต้องการให้ญาติพี่น้องในครอบครัวให้ความรัก ความเข้าใจและให้อภัย ได้มีข้อเสนอแนะในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดียาเสพติด คือ ครอบครัว ควรให้ความสนใจ ดูแลเอาใจใส่ ให้อภัยและหมั่นมาเยี่ยมเยียน ในขณะต้องขังควรให้กำลังใจเพื่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงานมีค่าตอบแทนน้อย ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ผู้ศึกษาวิจัย จึงขอเสนอแนะให้เรือนจำให้ความสำคัญในด้านการศึกษาส่งเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีระดับสูงขึ้น ทั้งสายสามัญและสายวิชาชีพ เพื่อผู้ต้องขังจะได้นำความรู้ความสามารถไปประกอบอาชีพให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

1.2 จากผลการศึกษาวิจัยที่พบว่า ผู้ต้องขังตกงานไม่มีงานทำ หางานทำยาก และไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ จึงขอเสนอแนะให้เรือนจำควรมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่ติดตามประเมินผลการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำภายหลังพ้นโทษ เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงการฝึกอบรมวิชาชีพให้ถูกต้องเหมาะสมและให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพได้จริงภายหลังพ้นโทษ

1.3 จากผลการศึกษาวิจัยที่พบว่า ขณะต้องโทษผู้ต้องขังได้มีการคบหาเพื่อนในเรือนจำส่วนใหญ่เป็นคดียาเสพติดและมีการสร้างความสัมพันธ์เครือข่ายนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำใน

คดียาเสพติดภายหลังพ้นโทษ จึงขอเสนอแนะให้เรือนจำควรมีการจำแนกผู้ต้องขังที่กระทำซ้ำในคดียาเสพติดตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป มิให้มาอยู่ปะปนกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดความผิดครั้งแรก เพื่อตัดเครือข่ายขบวนการค้ายาเสพติดและป้องกันไม่ให้มีผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำรายใหม่เพิ่มขึ้น และมีการควบคุมผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำซากให้เคร่งครัดแบบเข้มงวด และตัดสิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น ลดวันการติดต่อเยี่ยมญาติ เพื่อให้เกิดความเข็ดหลาบไม่กล้ามากระทำผิดซ้ำอีก

1.4 จากผลการศึกษาวิจัยที่พบว่า ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดส่วนใหญ่รู้ว่าผิดกฎหมายเมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่จงใจกระทำความผิดมิได้พลั้งเผลอ หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นคนดีคืนสู่สังคม ได้ยาก ผู้ศึกษาวิจัยจึงขอเสนอแนะให้เรือนจำจัดอบรมด้านศีลธรรม คุณธรรม ปลูกฝังค่านิยมให้รักครอบครัว รักชาติ ศาสนา อบรมให้เห็นปัญหาและพิษภัยของยาเสพติดอย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้ต้องขังที่กระทำผิดมีจิตสำนึกที่ดี รู้ดี รู้ชั่ว มีความละเอียดต่อการทำความผิด และไม่คิดกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

1.5 จากผลการศึกษาวิจัยที่พบว่า บริษัท โรงงานเอกชนไม่เปิดโอกาสยอมรับผู้ต้องขังที่เคยต้องโทษเข้าทำงาน ผู้ศึกษาวิจัยจึงขอเสนอแนะให้เรือนจำควรประสานงานขอความร่วมมือจากบริษัท โรงงานเอกชนและสำนักงานแรงงานจังหวัด ในด้านข้อมูลความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อเรือนจำจะได้ฝึกวิชาชีพได้ถูกต้องตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และจัดหาตำแหน่งงานไว้รองรับให้ผู้ต้องขังได้มีงานทำและมีรายได้ไว้เลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ภายหลังพ้นโทษ ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในหัวข้อ แนวทางการป้องกันการกระทำซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังชาย เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมใช้เป็นประโยชน์ในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังในประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด ระหว่างผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้ว ไม่กล้ามากระทำความผิดซ้ำในระยะเวลาภายใน 5 ปี และผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำ ว่ามีปัจจัยอะไรที่แตกต่างกัน เพื่อหาแนวทางการป้องกันและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

2.3 ควรมีการวิจัยในเรื่อง แนวทางการป้องกันการกระทำซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังชายในกลุ่มเรือนจำต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องมาเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำในภาพที่กว้างขวางขึ้น